

ÖMER SEYFETTİN HİKAYECİLİĞİ VE ŞAIRLİĞİ

ANUŞ GÖKÇE

Türk tarihinde öyle insanlar, edipler, yazarlar vardır ki bunların savundukları fikirler cemiyete hep yol gösterici olmuştur. Bu kişilerin sık sık hatırlatılması, hakkında yazılıp çizilmesi, genç kuşaklara tanıtılması az çok mürekkep yalamış her insanın üzerine vaciptir. Bu yazarlardan birisi de hikâyeleriyle, romanıyla, şiirleriyle içinde yaşadığı topluma yön vermiş ve vermeye devam eden **Ömer Seyfettin'dir**. Ben de naçizane bir şekilde hakkında bir şeyler yazmaya çalışacağım.

Milli Edebiyat döneminin en önemli hikâyecilerinden olan Ömer Seyfettin kendi döneminde olduğu gibi Cumhuriyet döneminde de gençlere, aydınlara ışık tutmaya devam etmiştir. Yazdığı bir makaleyle "**Yeni Lisan**" hareketini baş-latan yazar Türkçe'nin kaidelerini belirlemiş, halkın kullandığı benimsediği Arapça ve Farsça isimleri, kelimeleri yerinde bırakarak Türkçe'nin yapısına, gramerine uygun yeni kelimeler türetilmesi, yabancı kelimelerin Türkçe'de olan karşılıkları varsa onları kullanılması, Arapça –

Farsça edat ve tamlamaların, terkiplerin dilimizden atılması gerektiğini savunur. Arkadaşı **Ali Canip ve Ziya Gökalp'le** birlikte **Genç Kalemler Dergisi'nde** herkesin anlayabileceği sade bir dille, akıcı bir üslupla hikâyeler yazmıştır.

Hayatı

11 Mar 1884'te Gönen'de doğan Ömer Seyfettin babasının asker olması sebebiyle tayini çıkınca önce İnebolu daha sonra Ayancık'a gitti. Buradan babasının yeniden tayini çıktığında İstanbul'a gelerek dedesinin Kocamustafapaşa'daki konağına yerleşti. İstanbul'un Aksaray bölgesindeki özel Türk okullarından Mektebi Osmaniye, 1893 ders yılı başında Askeri Baytar Rüştiyesinin subay çocukları için ayrılmış sınıfına yazıldı.

1896'da Kuleli Askeri İdadisine kaydoldu. Daha sonra Edirne Askeri Lisesinde eğitimini tamamladı. İlk şiirlerini Edirne askeri Lisesinde iken yazmaya başladı. 1900'de İdadiyi bitirerek İstanbul'a döndü ve mektebi Harbiye-yi Şahane'ye kaydoldu. 2 Ağustos 1903'te Makedonya'da başlayan karışıklık üzerine 9 Ağustos'ta acele ile okuldan mezun edildi ve Kuşadası Piyade Taburunda Üsteğmen rütbesiyle orduda hizmete başladı. Ancak İzmir'e varmadan bağlı olduğu taburun Selanik'e gönderilmesi üzerine Selanik ve Makedonya'ya bağlı Pirlepe'de görev yaptı. Buradaki başarılarından dolayı liyakat madalyasıyla ödüllendirildi.

1906'da İzmir'e dönünce Jandarma Okuluna öğretmen olarak atandı. Ocak 1909'da Selanik'te konuşlu Üçüncü Orduda görevlendirildi. İttihat ve terakki Cemiyetine bağlantısı da bu yıllarda başlamıştır. Manastır, Pirlepe, Köprülü, Cuma-yı Bala kasaba ve köylerinde görev yaptı. Razlık kasabasının Yakorit köyünde bölük komutanlığı yaptı. 31

Mart Olayının bastırılmasında görev alan komutanlardan birisiydi. İstanbul'un siyasî ideolojik havası askerlikten soğumasına neden oldu. 1910 yılında Ziya Gökalp'in yoğun istek ve tavsiyesi üzerine İttihat ve Terakki Cemiyetinin tazminatını ödemesi üzerine askerlikten istifa etti.

Selanik'e yerleşerek hayatını yazar ve öğretmen olarak kazanmaya devam etti. Selanik'te çıkan tek Türk bilim ve edebiyat dergisi olan *"Hüsün ve Şiir"* dergisini ismi Akil Koyuncunun isteği olarak *"Genç Kalemler"* olarak değiştirildi. 11 Nisan 1911'de Ömer Seyfettin'in *"Yeni Lisan"* adı ile yayınlanan makalesi Türkçe'nin manifestosu niteliğindedir. Bu makalede halk tarafından kullanılan Arapça ve Farsça kelimeler hariç bütün terkip ve edatlar dilden çıkarılıyor,

Türkçe'nin gramer yapısına uygun yeni kelimeler türetiliyor, yabancı kelimelerin karşılıkları Türkçede var ise o şekliyle yoksa halkın okuduğu şekliyle yazılmasını teklif ediyordu. Dilde tasfiyede aşırı gidilmesine ve uyduruk kelimelere karşı çıkıyordu. Ömer Seyfettin'in sivil hayatı bir yıl kadar sürdü. Balkan Savaşının başlaması üzerine yeniden orduya çağırıldı. 19 Eylül 1912'de Garp Ordusunda 39. Alayın 2. Taburunda görevlendirildi. Komanova'da Sırplarla, Yanya'da Yunanlılara karşı savaştı. 20 Ocak 1913'te Kanlıtepe'de Yunanlılara esir düştü.

28 Kasım 1913'te savaşın sona ermesinin ardından tutsaklıktan kurtularak 17 Aralık'ta İstanbul'a döndü. Askerlikten ikinci kez istifa ederek sivil hayata döndü. Hayatını yazarlık ve öğretmenlikle idame ettirdi. Birinci Dünya savaşı yenilgisini yaşadı. Sağlığı gittikçe bozulan Ömer Seyfettin 6 Mart 1920'de vefat etti. *Vefat ettiğinde 35 yaşındaydı. Kısacık ömrüne rağmen 150'den fazla hikâye ve roman yazarak Türk edebiyatına ismini altın harflerle yazdırdı. Önce Kuşdili Mahmut Baba mezarlığına defnedildi. Mezarın bulunduğu yerden yol geçmesi sebebiyle 23 Ağustos 1939'da Mecliste karar alınarak Zincirlikuyu Mezarlığına nakledildi.*

Eserleri:

Bütün Hikâyeleri: Acaba Ne İdi?, Acıklı Bir Hikâye, Açık Hava Mektebi, Akşam Sefası, Ant, Antiseptik, Apandisit, Ashabı Kehfimiz, Asilzadeler, Aşk Dalgası, Aşk ve Ayak Parmakları, At, Ay Sonunda, Ayın Takdiri, Bahar ve Kelebekler, Baharın Tesiri, Balkon, Başını Vermeyen Şehit, Beşeriyet ve Köpek, Beyaz Lale, Beynamaz, Bilgi Kucağında, Binecek Şey. Bir Çocuk Aleko, Bir Hatıra, Bir Hayır, Bir Kayışın Tesiri, Bir Temiz Havlu Uğruna, Bir Vasiyetname, Birdenbire, Bit, Bomba, Boykotaj Düşmanı, Buse-i Mader, Busenin Şekli İbtidaisi, Büyücü, Cömert, Çakmak, Çanakkale'den Sonra, Çirkin Bir

Hakikat, Çirkinliğin Esrarı, Dama Taşları, Deve, Devletin Menfaati Uğruna, Diyet, Dünyanın Nizamı, Düşünme Zamanı, Eleğimsağma. Elma, Erkek Mektubu, Falaka, Ferman, Fon Sadriştayn'ın Karısı, Fon Sadriştayn'ın Oğlu, Forsa, Foya,

Gayet Büyük Bir Adam, Gizli Mabet, Gurultu, Hafiften Bir Seda, **Harem**, Havyar, Hediye, Herkesin İçti- ği, Heykel, Horoz, Hürriyet Bayraktarı, Hürriyet Gecesi. **Hürriyete Layık Bir Kahraman**, İffet, İhtiyarlıkta mı Gençlikte mi?, İki Mebus, İlk Cinayet, İlk Düşen Ak, İlk Namaz, İlkbahar, İnat, İrtica Haberi, Kaç Yerinden, Karmanyolacılar. **Kaşığı**, Kazık, Kazın Ayağı, Keramet, Kesik Bıyık, Kır Sineği, Kıskaçlık, Kızıl Elma Neresi, Koleksiyon, Korkunç Bir Ceza, Kurbağa Duası, Kurumuş Ağaçlar, Küçük Hikâye, Kütük, Lokanta Esrarı, Mahcupluk İmtihanı, Makul Bir Dönüş, Mehdi, Mehmaemken, Memlekete Mektup, Mermer Tezgâh, Miras, Muhteri, Müjde, Mürebbiye, Nadan, Nakarat, Namus, Nasıl Kurtarmış, Nezle,

Niçin Zengin Olmamış, Nişanlılar, Pamuk İpliği. **Pembe İncili Kaftan**, Pembe Menekşe. Perili Köşk, Pervanelerin Ölümü, Piç, Pireler, Primo Türk Çocuğu, Rüşvet, Sahir'e Karşı, Sebat, Sivrisinek, Sultanlığın Sonu, Şefkate İman, Şimeler, Tam Bir Görüş, Tarih Ezeli bir Tekerrürdür, Tavuklar, Teke Tek, Tenezzüh, Terakki, Teselli, Topuz, Tos!, Tuhaf Bir Zulüm, Türbe, Türkçe Reçete, Tütün, Uçurumun Kenarında, Uzun Ömür, Üç Nasihat, Velinimet, Vire. **Yalnız Efe**, Yaşasın Dolap, Yemin, Yeni Bir Hediye, Yuf Borusu Seni Bekliyor, Yüksek Ökce, Yüz Akı, Zeytin Ekmek. Efruz Bey, Ezeli Bir Roman.

Şiirleri: Aşk, Aveng-i Esrar, Bahar Rüzgârı, Bir Nale-i Hicran-ı Muvakkat, Buse-i Mader (mensur), Hediye (mensur), Hicran-ı Müzmin, İcab-ı Sevda (mensur), Kaşkar, Kır Sineği (mensur), Kur- şun Kalem (mensur), Mefkure, Oh, Sus!, Pembe Menekşe (mensur), Saat, Sarhoş- luk, Sevdiğime, Telhi-i Amal, Terane-i Giryedar, Türk Dünyası (Kaşgar), Yad-ı Melul, Yalnızlık, Yıkık Han, Risale: Yarınki Turan Devleti

ÖMER SEYFETTİN'İN HİKÂyeciliği

Ömer Seyfettin'in yaşadığı dönem çok çalkantılı bir zamandır. Koskoca Osmanlı İmparatorluğu gözlerinin önünde çöküp gitmiş, dört yüz yıl yaşadığı balkan topraklarını on üç günde kaybetmiştir. Daha dün bizim tabiiyetimizde olan Bulgarlar Edirne'yi kuşatmış, Türk askerleri ve komutanlar, Edirne'ye göç eden ahali çekirge yerken, aklıktan can çekişirken yük trenleri askerlerin gözü önünde Bulgarlara yiyecek, içecek ve cephane taşıyorlardı. Edirne Bulgarlara bırakıldıktan sonra yaşanan zulümlerin haddi hesabı yoktur. Bu hikâyeler böyle bir tecrübe ve ruh haliyle kaleme alınmıştır.

Ömer Seyfettin, kahramanlıklara, tarihi olaylara, mucizevi anlatımlara, yenilgilerimize, yaşanan acı olaylardan ders çıkarmak, Türk çocuklarına milli ve dini bir duygu vermek için yalın bir anlatımla hikâyeler, makaleler yazar. Türk toplumunun aksayan yönlerini, ikiye bölünmüşlüğü, Avrupalılara özenen ve kendi kimliğinden nefret eden kişileri, cimri ve yalancı insanları mizahî bir üslupla yerer. Esir Türklerin özgürlüklerine kavuşmasını, İstanbul başkent olmak üzere bütün Türk dünyasının bir bayrak altında toplanmasını ister. Türk çocuklarına bir mefkûre ve ideal verir, yol gösterir. Tenezzüh" adlı ilk hikâyesi 13 Nisan 1902'de İstanbul'da Mecmuayı Edebiye dergisinde yayımlandı.

BAZI HİKÂyelerinin TAHLİLİ

"**Bomba**", "**Beyaz Lale**" gibi eserlerini Makedonya'daki çete faaliyetlerini bastırılmasındaki gözlemlerine dayanarak yazdı.

Bomba hikâyesinde yazar, Makedonya'da Osmanlıya bağlı kalan toprakların Büyük Bulgaristan'a bağlanması hususunda dağlara çıkan çetenin vahşiyane tutumlarına değinir. Sosyalist bir genç olan Boris'in köyüne dönerek bütün malını mülkünü abasına sattırıp Amerika'ya yerleşmek isteğini haber alan çete tarafından öldürülmesi, karısı Magda ve yaşlı babasını oğlunu öldürmekle tehdit ederek ellerindeki bütün parayı alırlar.

Çetenin elebaşları Magda'yı bohçayı iyi saklaması gerektiğini söylerler. Çeteciler masanın üzerine koydukları bohçaya dikkat et, patlamasın diye kakhaha atarak evden uzaklaşırlar. Bohçayı merak eden Magda, eline bulaşan kandan dolayı bohçayı açarı ve kocası Boris'in vücudundan kesilmiş güzel başıyla karşılaşır ve haykırışları yeri göğü inletir.

Beyaz Lale hikâyesinde Sırplar tarafından işgal edilen bir Türk köyünde yapılan vahşet anlatılır. Köyün tüm gençlerinin ve yaşlılarının kimisinin hapsedildiği kimisinin katledildiği, kadınların ve kızların namusunun karalandığı anlatılır. Çete reisi köyün en güzel kızı Lale'yi almak için onu ana ve babasını öldürmekle tehdit eder. Teslim olduğu takdirde ana babasını serbest bırakacağını vaat ederek

ona sahip olmak ister. Kızın kendisini balkondan aşağı atması üzerine şaşkına dönen elebaşı, cesedi içeri taşıyarak defalarca tecavüz eder. Bu hikâyelerin pek çoğu yaşanmış olaylardır. Yazar Türk çocuğunun geçmişten ders çıkartarak üzerinde yaşadığı vatan topraklarının kıymetini bilmesini istemiştir.

ÖMER SEYFETTİN'İN ŞİİRLERİ

Biz Ömer Seyfettin'i çoğunlukla hikâyeci ve yazar olarak tanırız. Onun bir başka yönü daha vardır ki o da şairliğidir. Şiirlerinin nazım şekli serbesttir. Karakteri gibi duyguları da kalıba girmez, kısıtlamaya gelemmez. 23 tane şiiri vardır. Aşağıdaki şiirler onun ne kadar içli bir şair olduğunun açık delilidir.

Aşk

“Fantezi”

İnce, beyaz bir leylağa benzeyen,

Nazik elin sıcacıktı elimde

Bu leylağı yavaşçacık öperken

Sordun bana:

“Aşk var mıdır?” Benim de

Bunda biraz şüphem var... Ah sevgilim,

İnanmadan yapmak, fakat ne elim!

Sustum, evet, “var!” deseydim o zaman,

“Söyle nedir?” diyecektim şüphesiz

Hayalimde söndü bir umman,

Hayalimde dalgalandı bin deniz...

Sustum, evet bilmiyordum o nedir?

Bir hal var ki heyecanlar getirir?

İnce, beyaz leylağa benzeyen

Nazik elin sıcacıkken elimde.

Bir leylağı yavaşçacık öperken

Duyduğum şey nedir? Bilmem... Senin de

Bir duyduğun varsa böyle...

Gül bana.

Aşk diyelim aşk, bu tatlı duyguna!

(1917)

“Ülkü”

Milletleri uyandırır uykudan

Bir ateştir; alevi var, külü yok!

Hainlerin ödü kopar korkudan

Kurtulunca yayından bu ateş ok

Bu ateşin nuru ile esirler

Zincirleri koparırlar, galeyana gelirler.

Taht yıkarlar, taht yaparlar ve derler

“Durmayalım, hakkımız var daha çok!”

Mefkûre bu: Yok mu, ey Türk, haberin?

Bu mukaddes şeyle yanar içerin,

Aç gözünü, artık uyan, hem gerin,

Bırak çıksın kalbinden şu ateş ok!

“Kaşkar”

Gözüm uzak, pek uzak bir cihanda...

Yeşil göller, mor ormanlar... hududu

Bir hayali İrem gibi bitmeyen

Görünmeyen bir cennetti orası

Hasret çeken bülbüllerin yuvası

Gülistanlar harap olmuş... derinden

Bir hıçkırık sorar: “Burda ne oldu?”

Gözüm uzak, pek uzak bir cihanda...

Görüyorum genç kızların başları

Siyah, yanık lalelerle süslenmiş;

Üç yüz yıllık esirliğin matemi

Bir alaca karanlığın elemi

Çökmüş, dağlar müebbeden sislenmiş.

Düşmüş yere türbelerin taşları.

Gözüm uzak, pek uzak bir cihanda...

Henüz altın kandilleri sönmeyen

Mabetlerin kapısında bekliyor

Bizi hâlâ Kutadgu'nun ümidi...

Bu virane bir zamanlar ne idi!..

Yâdı şimdi tarihlerde inliyor

Ey Buğra Han, ruhun mudur inleyen?

Sonuç

Ömer Seyfettin yalnız yaşadığı dönem için değil bugün de en çok ihtiyacımız olan bir yazardır. Onun hikâyeleri Türk çocukları, Türk aydınları için birer ibret vesikasıdır. Arkadaşlarıyla birlikte savunduğu fikirler Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasını sağlamış, günümüzde de Türk devletlerinin kültürel, ekonomik ve sosyal olarak birlikte hareket etme kararı almalarına sebep olmuştur. Dün hayal olan bugün gerçek olmuştur. Ömer Seyfettin'in bazı hikâyeleri çocukların psikolojisini bozuyor

diye MEB'in temel eserlerinden çıkartılıyor. Bu bir gaflettir. Bizim çocuklarımız el bebek, gül bebek bir dünya beklemiyor. Vatanımızı, milletimizi emanet edeceğimiz çocuklarımıza kahramanlıklarımız kadar acılarımızı, yenilgilerimizi, hatalarımızı da öğretmeliyiz. Geleceğini inşa edebilmek adına onlara bir milli şuur, birlik ve beraberlik, çalışmak ve başarmak duygularını kazandırmalıyız. Mekânı cennet olsun.

